

TÖÖLISKLASSI JA TALURAHVA LIIT 1905.—1907. a. REVOLUTSIOONI AJAJÄRGUL EESTIS

H. MOOSBERG,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia korrespondeeriv liige

Eesti töörahva võitlus mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamise eest, sotsialismi ülesehitamise eest on lahutamatult seotud kogu Venemaa töö-
lisklassi ja talurahva võitlusega. Seda võitlust juhtis Venemaa marksis-
tide poolt asutatud proletariaadi revolutsiooniline partei. Partei, toetudes
Lenini poolt loodud revolutsioonilisele teooriale, määras kindlaks oma
strateegia ja taktika, s. o. oma poliitika vastavalt võitluse konkreetsetele
etappidele.

Üheks väga tähtsaks küsimuseks, millele revolutsioonilised sotsiaal-
demokraadid osutasid suurt tähelepanu, oli talurahva küsimus — prole-
tariaadi ja talurahva liidu küsimus.

Juba vene sotsiaaldemokraatide programmiprojekt, mis koostati „Töö
Vabastuse” rühma poolt 1885. aastal, sisaldab agraarsuhete põhjaliku
ümberkorraldamise nõude¹. Lenin esitas tööliste ja talurahva revolutsiooni-
lise liidu idee esmakordselt oma geniaalses raamatus „Mis on „rahva-
sõbrad” ja kuidas nad võitlevad sotsiaaldemokraatide vastu”. Artiklis
„Töölispartei ja talurahvas” kirjutas Lenin, selgitades sotsiaaldemokraa-
tide programmi talurahva küsimuses, et tööliklass on suuteline täitma
oma ajaloolist ülesannet ainult siis, kui tema liitlaseks on talurahvas, kui
nad ühiselt välja astuvad mõisnike ja kapitalistide vastu. Selleks et ära-
tada talurahva poliitilist teadlikkust, on vaja sotsiaaldemokraatliku partei
programmis fikseerida sellised nõudmised, mis vastavad talurahva
huvidele.²

VSDTP programm, mis võeti vastu teisel kongressil 1903. aastal, käsit-
lebki neid põhiküsimusi, millest kirjutas Lenin mainitud artiklis. Olles
sihitud pärisorjuslike igandite vastu, mobiliseeris ta talurahvast võitlusse
mõisnike vastu ning kindlustas tööliklassi ja talurahva liitu proletariaadi
hegemoonia all. „Iskralased” asusid kohe selle agraarprogrammi selgita-
misele talurahva laialdastes hulkades. Kujukaks näiteks sellest propagan-
dast on Lenini brošüürid „Venemaa sotsiaaldemokraatide agraar-
programm”, „Külakehvistule” jt.

Tollal kujunema hakanud tööliklassi ja talurahva liit muutus järgne-
vates võitlustes tugevaks ühiskondlikuks jõuks, kes oli 1917. aastal suute-
line kukutama mõisnike ja kapitalistide võimu.

Tootlike jõudude areng tööstuses oli XX sajandi alguseks jõudnud
Eestis võrdlemisi kõrgele tasemele. Teatavasti töötas XIX sajandi lõpul

¹ Vt. V. I. Lenin, Teosed, 6. kd., lk. 92.

² Vt. V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., lk. 377—384.

Kreenholmi Manufaktuuris üle 5000 töölise võrdlemisi keerukail ketrus- ja kudumismasinail. Vagunitehases „Dvigatel” töötas üle 2500 töölise, rakendades uusimat tehnikat. Kapitalistliku ühiskonna vastuolud, eelkõige vastuolu töö ja kapitali vahel, teravnesid. Kapitalismi põhilise majandusseaduse mõju laienes. Maksimaalse kasumi tagaajamine toimus tööliste kurnamise suurendamise teel, mis muutis tööliste olukorra talumatult raskeks. Töölistel ei olnud mingisuguseid poliitilisi õigusi. Politsei, vabrikandid ja nende käsilased kohtlesid töölisi mõnitavalt ja alavääristavalt.

XIX sajandi lõpuks oli Eestis ka põllumajandus asunud kapitalismi teele. Balti parunid püüdsid aga kramplikult säilitada oma suuri maavaldusi, mis võimaldasid armutult kurnata maaelanikkonda. Mõisnikud kasutasid ulatuslikult vanu pärisorjuslikke kurnamismorme. Nad kaitsesid oma seisuslikke ja rahvuslikke eesõigusi ning luteri kirikut, kes õnnistas kõike seda ülekohut, mille all kannatas eesti töörahvas.

Selline sotsiaal-majanduslik ja poliitiline olukord tingis seda, et tööliklass asus ägedasse võitlusse kurnajate vastu ning oma organiseerituse ja kiiresti kasvava poliitilise teadlikkuse tõttu tõusis kõikide demokraatlike jõudude hegemooniks eelseisvas kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis.

Lähtudes Venemaa sotsiaal-majanduslikest ja poliitilistest tingimustest, kus talurahvas moodustas kurnatud rahva enamiku, nägi proletariaadi revolutsiooniline partei, et otsustavaks jõuks, kes on suuteline kukutama mõisnike ja kapitalistide võimu, s. o. murdma ühiskonna väljasurevate jõudude vastupanu ja viima tootmissuhted vastavusse tootlike jõudude iseloomule, on tööliklassi ja talurahva liit proletariaadi hegemoonia all ja et see hegemoonia võib kindlustada kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ümberkasvamise sotsialistlikuks revolutsiooniks.

Kui algas 1905.—1907. a. revolutsioon, siis oli Venemaal juba olemas tööliklassi ja talurahva liit. Revolutsiooni aastail tugevnes see liit veelgi.

Ka Eestis võime jälgida selle liidu esimesi idusid juba enne revolutsiooni. Revolutsioonilised sotsiaaldemokraadid eesotsas M. I. Kalininiga tegid siin aastail 1901—1904 tõhusat selgitustööd tööliste ja talurahva ühise võitluse vajaduse kohta. Kalinin nägi, et eesti vabrikutöölised olid veel tihedalt seotud maaga, et töölised kõnelesid omavahel tihti talurahva raskest, väljakannatamatust olukorrast. Tööline E. Pärdi, kes töötas tollal koos Kalininiga, kirjutab oma mälestustes sellest, kuidas Mihhail Ivanovitš Kalinin tegi suurt selgitustööd maaküsimuses: „Meie hulgas ei olnud sääraseid, kes polnud vähemal või suuremal määral seotud maaga. Ühed olid saabunud külast, jättes naised väikeste lastega sinna maha, teised kurtsid sugulaste võimatute elutingimuste üle külas. Kolmandad, tulles külast, käisid ringi tujutuina, nähes endi ümber viletsust ja õiglusetust. Nõnda siis ei leidunudki tehastes töolist, kellele poleks olnud südamelähedane talupoja vilets seisukord. Meie ei osanud aga muud selle vastu ette võtta kui üksteisega vastamisi sosistada ja kaastundlikult päid raputada. Ning seal ilmus Tallinnas äkki lendleht, milles räägiti sellest, et maa ei pea mitte kuuluma söödikutele — mõisnikule, saksa parunile, vaid tema seaduslikule peremehele — talupojale. Lendleht paljastas, et samal ajal, kui talupojad — töötegijad viresid kerjuslikes tingimustes, mõisnikud priiskavad, elavad külluses, imevad maamehe verd. Lendleht julgustas, et saabuvad paremad ajad, millal maa läheb üle talumeeste omanduseks...! Kui palju oli pärast selle lendlehe ilmumist tehase tööliste hulgas kõnelusi.”

Need lendlehed, levides tööliste kaudu maale, tõstsid ka talurahva teadlikkust ning kasvatasid temas usaldust tööliklassi suhtes.

Ka VSDTP Tartu grupi poolt koostati eesti keeles ja levitati enne 1905. aastat nii linnas kui maal lendlehti, milles selgitati partei agraar-

programmi. Siin levitati samuti Lenini brošüüri „Külakehvistule”. Kõik see näitab, et võitlus tööliisklassi ja talurahva liidu loomise eest algas ka Eestis juba enne 1905. a. revolutsiooni.

Jälgides aga revolutsiooni käiku ning konkreetseid sündmusi Eestis alates 1905. a. jaanuari streikidest kuni revolutsiooni taandumisvõitluseni 1907. aastal, näeme, et bolševike juhtimisel ning proletariaadi hegemoonia all see liit järjest tugevnes ja karastus.

12. jaanuaril 1905. aastal algas Tallinna tööliste üldstreik protestiks Peterburi tööliste veristamise vastu 9. jaanuaril. See oli eesti tööliste esimene ulatuslikum väljaastumine, millel oli suur poliitiline tähtsus. Sellele järgnes Pärnu tööliste üldstreik (algas 22. jaanuaril) jt. Üldse streikis Eestis 1905. aasta jaanuaris kuni 15 000 töolist. Kui jaanuaris vabrikandid tegid töölistele mõningaid väiksemaid järeleandmisi, siis veebruaris sundisid eesti tööliste streigid vabrikante tegema juba suuremaid järeleandmisi (10-tunnise tööpäeva kehtestamine, palga kõrgendamine 10–15% võrra jne.).

See tööstustööliste massiline võitlus julgustas ja innustas eesti talurahvast väljaastumisele mõisnike vastu. Juba 1905. a. jaanuari lõpus algasid esimesed mõisatööliste streigid. Veebruari ja märtsi vältel esitasid maa-töölised ja talupojad-rentnikud peaaegu kõikjal mõisnikele oma nõudmisi. Algul olid need nõudmised väga tagasihoidlikud. Nõuti 12–14-tunnist tööpäeva senise 16–18-tunnise asemel, palga ja moona suurendamist 10–15% võrra, rendi alandamist 17–35% võrra jne. Niipea kui mõisnikud lubasid teha mõningaid järeleandmisi, asusid töölised tööle.

Esines aga ka suuremaid kokkupõrkeid mõisnike ja talurahva vahel. Nii näiteks, kui Alatskivi mõisatöölised ja talupojad nägid, et valitseja neid pettis, ilmusid nad uuesti mõisa ning keeldusid sealt lahkumast enne, kui mõisnik rahuldab nende nõudmised. Mõisa metsaülem avas revolverist tule, haavates üht talupoega. Siis lõppes talurahva kannatus. Tungiti mõisa hoonesse, purustati ja süüdati mõisa heinaküünid. Järgmisel päeval kutsusid mõisnik ja valitseja kohale salga soldateid ja osa talupoegi arreteeriti.

Ka Toolamaa, Mõisakatsi jt. mõisates toimusid mõisnike ja mõisatöölise vahel samasugused kokkupõrked, mis lõppesid soldatite kohalekutsumisega ja talupoegade vahistamisega. Üldse toimusid streigid 60 mõisas.

Samal ajal toimusid talurahva rahutused ka paljudes teistes Venemaa kubermangudes. Jälgides seda talurahva hulgalist võitlust, kirjutas V. I. Lenin artiklis „Proletariaat ja talurahvas”: „Linna tööliiskulumine saab revolutsioonilise talurahva näol uue liitlase.”³ Lenin nõudis, et sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid osutaksid talurahvale suuremat tähelepanu ja praktilist abi.⁴

Eesti sotsiaaldemokraadid andsid revolutsiooni algusest peale talurahvalikumisele tõsist abi. Nad koostasid ja levitasid maal rohkesti lendlehti, milles kutsuti nii mõisatöölisi kui ka talupoegi julgelt võitlema koos tööstustöölistega. Lendlehes „Talurahvale” näiteks kutsus VSDTP Tallinna komitee üles mitte kellelegi renti maksma, sest „maa peab kuumuma neile, kes töötab tema peal”. Teises lendlehes kirjutatakse sellest, et tsaar on rahva suurim vereimeja, et üks kurnamise ahela ots on mõisnike, teine tsaari käes. Samas kutsutakse ühiselt töölistega võitlema nii mõisnike kui tsaarivalitsuse vastu.⁵

³ V. I. Lenin, Teosed, 8. kd., lk. 204.

⁴ Vt. Samas.

⁵ Vt. NSV Liidu Riiklik Ajaloo Keskarchiiv Moskvast (NSVL RAKA), trükiste osakond, nr. 12253 ja 12246.

Kolmandas lendlehes kutsutakse talupoegi üles mitte maksmata makse riigile ja võlgu mõisnikele ning mitte täitma valitsuse korraldusi. „Maatöölised! Nõudke tööpäeva lühendamist ja pange see maksmata revolutsioonilisel teel! Nõudke Asutava kogu kokkukutsumist!”⁶ Selline agitatsioonitöö toimus mitte ainult lendlehtede kaudu. Revolutsioonilised töölised ja ka üliõpilased käisid ikka sagedamini maal suusõnalist selgitustööd tegemas. Paljude kohtades tegid seda selgitustööd ka kohalikud kooliõpetajad, kes olid ise võrsunud rahva hulgast ning tundsid põhjalikult maarahva rasket olukorda.

Eesti bolševikud lähtusid oma revolutsioonilises tegevuses talurahva seas bolševike agraarprogrammi põhiprintsiipidest, mille kohta Lenin 1905. aasta jaanuaris kirjutas: „Koos kodanliku talurahvaga feodalismi jäänuste vastu, isevalitsuse, pappide ja mõisnike vastu, koos linnaproletariaadiga kodanluse vastu üldse ja kodanliku talurahva vastu eriti — see on maaproletaarlase ainus õige loosung, see on käesoleval momendil ainus õige Venemaa sotsiaaldemokraatia agraarprogramm.”⁷ Seda loosungit, seda agraarprogrammi selgitas Lenin revolutsiooni algul ka reas teistes artiklites. VSDTP III kongressi otsustes talurahvaliidumise kohta on öeldud, et kongress kohustab: 1) propagandiste selgitama laialdastele rahvahulkadele, et sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid toetavad energiliselt kõiki talurahva revolutsioonilisi väljaastumisi kuni mõisnike, kroonu, kiriku, kloostrite ja tsaariperekonna maade konfiskeerimiseni; 2) selgitama vajadust viivitamatult organiseerida talurahva revolutsioonilised komiteed selliste revolutsioonilis-demokraatlikkude ümberkorralduste teostamiseks, mis vabastavad talurahva mõisnike ja politsei surve alt; 3) selleks, et tugevdada revolutsioonilist pealetungi isevalitsusele, tuleb kutsuda talurahvast ja maaproletariaati üles poliitilistele demonstratsioonidele ning kollektiivsele keeldumisele andamite ja maksude maksmisest, sõjaväelise kohustuse täitmisest ning valitsuse ja ta agentide otsuste ja käskude täitmisest; 4) taotleda maaproletariaadi organiseerimist iseseisvatesse organisatsioonidesse, ühendada teda linnaproletariaadiga sotsiaaldemokraatia lipu all ning saata ta esindajad talurahvakomiteedesse.⁸

See resolutsioon oli kõikidele Venemaa revolutsioonilistele sotsiaaldemokraatidele teenäitajaks talurahva võitluse organiseerimisel ja suunamisel, töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamisel.

VSDTP III kongress paljastas menševike kui kodanluse agentuuri taktika ja määras kindlaks proletariaadi revolutsioonilise partei taktika kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis.

Menševikud eitasid töölisklassi ja talurahva liidu vajadust kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis, sest nad pidasid revolutsiooni juhtivaks jõuks kodanlust, kelle hegemooniale pidi alluma ka talurahvas. Sellega toetasid menševikud seda, mida taotles kodanlus, s. o. hoida talurahvas oma mõju all ja suunata ta võitlus reformide teele, purustada töölisklassi ja talurahva liit.

Sedasama taotles ka eesti kodanlus. Kui eesti proletariaat eesotsas bolševikega võitles töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamise eest, siis püüdis eesti kodanlus seda liitu purustada ning sundida talurahvast esinema liidus kodanlusega, kodanluse huvides. Selleks organiseeris ta 1905. a. suvel laialdase petitsioonikampaania. Eesti kodanluse liidrid koostasid ja avaldasid kodanlikes ajalehtedes petitsiooni projekti, milles paluti tsaarivalitsuselt mõningaid reforme omavalitsuste, koolide, kiriku ja maa küsi-

⁶ NSVL RAKA, trükiste osak. nr. 12253 ja 12246.

⁷ V. I. Lenin, Teosed, 8. kd., lk. 66—67.

⁸ Вt. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК ч. I, стр. 80—81, 1953.

muste lahendamiseks. Eesti kodanluse esindajad viisid valdades väga agaralt läbi selle projekti arutlusi, mis mõnelgi pool tekitasid talurahva ridades illusioone, nagu oleks võimalik rahulikul teel oma olukorda parandada. Kodanlust toetades võtsid sellest petitsioonikampaaniast agaralt osa ka eesti föderalistid.

Eesti bolševikud paljastasid seda kodanluse pettepoliitikat, tema katset kiskuda talurahvast eemale revolutsioonist ja hoida teda oma mõju all, ning selgitasid maarahvale partei III kongressi otsuseid. Küläs küpses pind talurahva võitluse aktiveerimiseks.

1905. aasta suvel, kui streigiliikumine nõrgenes pärast maatöölise mõningate nõudmiste rahuldamist mõisnike poolt, hakkas laialdaselt levima mõisavarade põletamine. See oli üks talurahva võitluse vormidest, mis näitas, et talurahva viha mõisnike vastu aina kasvas. Heinaküünid, viljarõugud, metsad, laudad ja aidad lõomasid peaaegu igal ööl. Ainuüksi Tartumaal esines näiteks aprillist kuni septembrini põletamisi 50 mõisas. Kui arvestada, et Tartumaal oli 118 mõisat, siis oli tulekahjustest haaratud 42,2% mõisatest.⁹

Üldmainitud petitsioonikampaania ajal ei piirdunud mõisatöölised ja talurahvas sageli reformide nõudmisega, vaid nõudsid ka mõisnike maade konfiskeerimist ning keeldusid rendi ja andamite maksimisest.

Mõisatöölised ja üldse maata inimesed tegid katseid luua maatameeste organisatsioone, seega täita III kongressi otsust talurahvaliidumise kohta, mis näitab, et eesti bolševikud olid nende otsuste selgitamisel suure töö ära teinud.

Eesti proletariaadi revolutsiooniline aktiivsus kasvas kiiresti koos kogu Venemaa revolutsioonilise võitluse tõusuga. Bolševike juhtimisel toimus kogu Venemaa proletariaadi pingutuste ühendamine ja ettevalmistus relvastatud ülestõusuks. Eriti kõrgele tõusis see aktiivsus revolutsiooni haripunktil — oktoobris-detsembris 1905. aastal. Mõne kuuga oli ka eesti proletariaadi poliitiline teadlikkus tõusnud sellisele kõrgusele, mille saavutamiseks „rahulikul“ ajal oleks kulunud aastaid¹⁰. Kui näiteks revolutsiooni esimestel kuudel enamik streike kandis majanduslikku iseloomu, siis oktoobris-detsembris olid suurem osa streikidest puhtpoliitilised. Oktoobri poliitilisest üldstreigist võttis osa kuni 20 000 eesti töölise. Novembris ja detsembris kuulutasid Tallinna töölised välja poliitilised streigid Peterburi töölise nõudmiste toetamiseks. Suuremates Tallinna tööstusettevõtetes olid organiseeritud relvastatud võitlussalgad, hangiti relvi ja korraldati laskeharjutusi.

Võitluses kodanluse, menševike ja föderalistide vastu, kes püüdsid kohandada revolutsioonilist liikumist kodanluse huvidele, karastasid ja tugevnesid eesti bolševikud ning nende juhtivat osa hakkasid tunnustama üha laiemad rahvahulgad.

Kiire oli nendel kuudel ka revolutsioonilise liikumise tõus maal. Talurahvas jälgis pinevusega töölisklassi võitlust, mis julgustas talupoegi ja mõisatöölisi aktiivsemale väljaastumisele.

Oktoobris-novembris võeti talupoegade ja maatöölise koosolekutel valdades vastu otsused mitte täita valitsuse ametnike korraldusi, mitte maksta makse, asutada talurahva revolutsioonilised komiteed ja relvastatud rahvamiilits. Mitmel pool otsustati alustada koolides õpetamist emakeeles. Kõik see näitab, et VSDTP III kongressi otsused talurahvaliidumise kohta olid eesti bolševike poolt viidud talurahva hulkadesse, kus toimus nende

⁹ Vt. Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarchiiv (ENSV RAKA), I. 296, 1905. a. sü. 107, lk. 107, 124, 151, 186, 196, 231 jt.

¹⁰ Vt. V. I. Lenin, Valitud teosed, II kd., lk. 471.

täitmine. Selles liikumises etendasid kõikjal juhtivat osa maatöölised. Vajadus luua revolutsioonilise võitluse juhtimiseks vastavad organisatsioonid oli suur. Ja kui eesti kodanlus otsustas oma huvides kokku kutsuda nn. üle-eestimaalise rahvaasemike koosoleku Tartus, et petta rahvast ja suunata liikumist 17. oktoobri manifestiga lubatud reformide raamesse, siis osutas maa töötav rahvas suurt aktiivsust oma asemike valimisel, lootes, et mainitud koosolekul saab ta lahendada revolutsioonilise võitluse elulisi küsimusi. Suurem osa talurahvast ei mõistnud seda, et kodanlus kutsus selle koosoleku kokku oma huvides. Tallinna revolutsioonilised töölised selgitasid oma lendlehes „Eesti töötavale rahvale” seda eesti natsionalistliku kodanluse pettepoliitikat ja soovitasid valida asemikeks töötava rahva huvide tõelisi kaitsjaid.

Eesti bolševike viga seisis selles, et nad, nähes seda, kuidas talurahvas otsis võitluseks vajalikke organisatsioonilisi vorme, ei organiseerinud, ei kutsunud kokku maata inimeste nõupidamist või kongressi.

Niipea aga kui rahvaasemikud Tartuses kokku tulid, selgus kohe, et suur enamus saadikuist olid revolutsiooniliselt meelestatud (500 saadikut 800-st), et bolševikud olid teinud kohtadel suurt selgitustööd, olid paljastanud kodanluse pettepoliitikat. Revolutsiooniliselt häälestatud saadikud eraldusid kohe kodanluse esindajaist ja pidasid oma koosoleku ülikooli aulas (27.—29. nov. 1905. a.). Koosolek otsustas nõuda demokraatlikku vabariiki, revolutsiooniliste talurahvakomiteede asutamist, rahvamiilitsa organiseerimist ning rüütelkonna, kroonu, kiriku ja tsaariperekonna maade konfiskeerimist, kuid jättis mõisnike maade konfiskeerimise küsimuse otsustamata. Relvastatud ülestõusu küsimus aga võeti päevakorrast ära. Aulas peetud koosoleku resolutsioonid olid üldiselt revolutsioonilised, kuid nad ei olnud vabad talurahvademokraatiale omastest puudustest. Sellele vaatamata oli neil otsustel suur revolutsioneeriv mõju kohtadel.

Kõikjal valdades, kus arutati aula koosoleku otsuseid, avaldas talurahvas suurt revolutsioonilist aktiivsust. 23 vallas loodi revolutsioonilised talurahvakomiteed ja rahvamiilits. See oli otseseks vastuseks mustasajaliste relvastatud salkade organiseerimisele balti parunite poolt. Töölised ulatasid talurahvale kõikjal oma abistava käe ning tööliisklassi ja talurahva vastastikune usaldus kasvas, nende liit tugevnes.

Selle liidu tugevust tõestab kõige paremini Tallinna tööliste ja Põhja-Eesti talurahva ühine relvastatud väljaastumine 12.—20. detsembril 1905. aastal. Tallinna töölised, nähes, et Tallinna komitees on menševikel enamus ja et seetõttu ei saa toimuda relvastatud ülestõus Tallinnas, suunasid relvastatud võitlussalgad maale. Seal ühinesid need talurahva miilitsaga ja alustasid relvastatud võitlust balti parunite ja tsaarivalitsuse ametnike vastu. See võitlus oli intensiivsem ja organiseeritum just seal, kuhu jõudsid tööliste võitlussalgad. Mõne päevaga oli neljas maakonnas põletatud ja purustatud 120 mõisat. Üle-eestiliseks see liikumine aga ei muutunud, sest puudus keskendatud juhtimine, talurahva poliitiline teadlikkus oli puudulik ning mõnedki uskusid veel, et nende olukorda saab parandada reformide teel. Eesti kodanlus püüdis neid lootusi õhutada oma ajakirjanduse kaudu ja teiste vahenditega.

Revolutsiooni algul ilmutasid eesti hallparunid mõningat opositsioonilisust, aga niipea kui nad nägid revolutsiooni järkjärgulist tõusu, astusid nad ühes eesti linnakodanlusega, balti parunitega ja tsaarivalitsuse ametnikega revolutsiooni vastu. Toetudes karistussalkadele, alustasid balti parunid metsikut arveteõhendamist eesti töötava rahvaga. Poodi, lasti maha, peksti ja heideti vanglaissse nii töölisi kui talupoegi.

Eesti proletariaadi võitlus revolutsiooni taandumisperioodil (streigid, ametiühingute ja töötatööliste nõukogu tegevus Tallinnas jm.) näitas, et

töölisklass püüdis uuesti üle minna pealetungile, tõmmates endaga kaasa talurahva.

Taandumisperioodil jätkasid kogu Venemaa kontrrevolutsioonilised jõud endisest tungivamalt töölisklassi ja talurahva liidu lõhkumise poliitikat. Nad püüdsid rööbiti terroripoliitikaga kasutada meelitavat pettepoliitikat, lootes isoleerida talurahva revolutsioonist Riigiduuma kokkukutsumise teel ja lubadustega lahendada agraarküsimus rahulikult reformide kaudu.

Eestis oli selle pettepoliitika aktiivseks teostajaks rahvuslik kodanlus, kes püüdis talurahvast revolutsioonist isoleerida konstitutsiooniliste illusioonide levitamisega külas ja hirmutas rahvast uue politseiterroriga, kui ta julgeks jälle „mässama“ hakata.

Politseiterrori tingimustes läks eesti kodanlusel korda isoleerida I Riigiduuma valimistest revolutsioonilisi elemente ning koguda endale nii palju hääli, et Eestimaa saadikuteks said ainult kodanluse esindajad. Seda „saavutas“ ta revolutsiooni „tõrvamise“ ja teeseldud opositsiooniga balti aadli vastu. Tegelikult aga otsis eesti kodanlus võimalust mõisnikega kokkuleppe saavutamiseks.

Tsaarivalitsuse loaga 1906. aastal kokku kutsutud Eesti-, Liivi-, ja Kuramaa kubermangu nõupidamistel balti aladele vajalike reformide projekti koostamiseks leppisidki eesti kodanlus ja saksa aadel üldjoontes kokku omavalitsuse-, kooli- ja agraarreformi küsimustes. Formaalselt olid nõupidamistest osa võtma kutsutud ka eesti talurahva esindajad, kuid tegelikult pääsesid sinna ainult hallparunid, kelle abil eesti linnakodanlus ja balti aadel lootsid talurahvast revolutsioonist isoleerida.

Bolševikud jätkasid võitlust töölisklassi ja talurahva revolutsioonilise liidu tugevdamise eest. Selleks oli vaja vastu võtta niisugune agraarprogramm, mis oleks talurahvast mobiliseerinud revolutsioonilisele võitlusele. Lenini poolt VSDTP IV (ühinemise) kongressil esitatud bolševike agraarprogrammi projekt oli just niisuguseks mobiliseerivaks vahendiks. Lenin nõudis rööbiti mõisnike, kiriku, kloostrite, kroonu ja tsaariperekonna maade konfiskeerimisega ning talurahvakomiteede korraldusse andmisega maa natsionaliseerimist üldse, kuid pidas selle teostamist võimalikuks ainult pärast tsarismi kukutamist, s. o. alles kodanlik-demokraatliku revolutsiooni võidu puhul. „Maa natsionaliseerimine kergendaks sel juhtumil proletariadil liidus kehttalurahvaga üleminekut sotsialistlikule revolutsioonile.“¹¹

Bolševikud paljastasid menševike nn. munitsipaliseerimisprogrammi, mis oli koostatud kodanluse huvides ning ei võinud talurahvast revolutsioonilisse võitlusesse mobiliseerida. Hoolimata sellest, et IV kongress võttis vastu menševike agraarprogrammi, jätkasid bolševikud talurahvaliidumise suunamist otsustavale revolutsioonilisele võitlusele bolševistliku agraarprogrammi alusel.

Organiseerides töölisklassi võitlust taandumisperioodil, pühendasid eesti bolševikud suurt tähelepanu talurahvaküsimusele. Talurahva revolutsiooniliste jõudude mobiliseerimise eesmärgil kutsuti augustis 1906. aastal kokku VSDTP maaorganisatsioonide nõupidamine, mis rööbiti teiste otsustega võttis vastu resolutsiooni agraarküsimuse kohta. Näib aga, et selle resolutsiooni aluseks oli VSDTP IV kongressil vastu võetud agraarprogramm. Eesti bolševikud-praktikud ei suutnud veel aru saada maa natsionaliseerimise vajadusest agraarküsimuse lahendamiseks. See selgub VSDTP Eesti organisatsioonide Terijoki konverentsil 1907. aastal vastu võetud agraarprogrammist, milles nõutakse: 1) kõikide maaga seoses olevate eesõiguste kaotamist; 2—3) kõikide kroonu-, kiriku- ja kloostri- ja maade, samuti suure eraomanduse konfiskeerimist ning demokraatliku omava-

¹¹ UK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn, 1952, lk. 78.

litsuse valdusse andmist, kusjuures äravõetava maa suuruse alammäära kinnitab demokraatlik omavalitsus; 4) tunnistada seniste kohapidajate eraomanduseks kõik kohad kuni ülalnimetatud omavalitsuse poolt kindlaks määratud suuruseni, mis a) on kinni makstud, b) on veel ostu peal, c) on rüütelkonna-, stifti- ja kirikumõisatelt renditud; 5) omavalitsuse valdusse võetud maade tarvitada andmist maata ja vähese maaga inimestele, kusjuures viimased ise otsustavad, kuidas maad kasutada — kas suur- või väikemaapidamistena; 6) kõikide ostu- ja rendimaksude kaotamist ning progressiivse maksu kehtestamist omavalitsuste kasuks; 7) kui väikemaapidajad oma eraomanduses olevaid kohti müüa tahavad, siis on omavalitsusel nende ostmiseks eesõigus.¹²

Hoolimata sellest, et esitatud programmis ilmnis VSDTP IV kongressil vastu võetud agraarprogrammi üksikuid elemente (näiteks maa andmine omavalitsuse omanduseks ja selle poolt maata inimestele kasutamiseks väljajagamine jt.), oli see siiski talurahvast revolutsioonilisele võitlusele mobiliseeriv programm, sest ta nõudis mõisnike maade konfiskeerimist ja talurahva vabastamist kõikidest kohustustest mõisnike vastu.

Eesti bolševikud lähtusid esitatud programmist oma agitatsioonilises töös külas. Rohkearvulistes lendlehtedes kutsuti 1906.—1907. a. talurahvast jätkama võitlust mõisnike vastu.¹³ Bolševikud mõistsid, et nüüd, kus revolutsioon oli äratanud talurahva poliitilisele võitlusele ning kus töölisklassi revolutsioonilised väljaastumised julgustasid ja innustasid talurahvast võitlusele enese vabastamise eest, oli vaja anda selgeid, olukorra kohaseid võitlusloosungeid. 1906.—1907. a. terrori tingimustes süvenes külas illegaalne poliitiline liikumine. Korraldati illegaalseid koosolekuid ja lendlehte lugemist. Paljude valdades (Raplas, Järvakandis, Raekülas jm.), kus karistussalgad olid rahvast metsikult tapnud ja peksnud, pandi nende sündmuste aastapäevadel välja punased ja mustad lipud ning lumele valati veripunast värvi, et elusolijatele meelde tuletada neid, kes olid langenud kontrrevolutsiooni ohvritena ja kelle veri oli niisutanud maad.¹⁴

Tallinna tööliste veristamise aastapäeva eel avaldati VSDTP Tallinna Komitee illegaalses häälekandjas üleskutse talupoegadele, et nad ei tuleks kaupadega turule 16. oktoobril, s. o. päeval, millal möödub aasta sellest, kui tsaari timukate käsul oli maha lastud ja haavatud ligi 300 inimest. Sellega avaldaks talurahvas ühes Tallinna töölistega protesti tsaarivalitsuse vastu.¹⁵

Talupojad võtsid ühes töölistega osa ka partisanivõitlustest, ehkki selle võitluse lained olid Eestis madalamad kui Lätis. Kui parunid alustasid rünnakuid mõningatele 1905. aastal mõisatööliste poolt saavutatud võitudele, siis vastasid viimased streikidega.

Kõik see toimus aga revolutsiooni taandumisperioodil.

Revolutsioon sai lüüa seetõttu, et töölisklass kui revolutsiooni peajõud ei olnud küllalt teadlik, ei tegutsenud küllalt üksmeelselt ja organiseeritult, et tema partei, VSDTP ridades polnud vajalikku ühtsust. Kui bolševikud pidasid järjekindlat revolutsioonilist joont, kutsudes töölisi üles tsarismi kukutama, siis menševikud oma kokkuleppetaktikaga pidurdasid revolutsiooni, lõhestasid töölisklassi revolutsioonilisi jõude.

Üheks revolutsiooni lüüasaamise peapõhjuseks oli töölisklassi ja talurahva liidu nõrkus. Talurahvas ei saanud veel aru selle liidu vajalikkusest tsarismi kukutamisel, ei mõistnud, et tsaarivalitsust kukutamata ei saa

¹² Vt. „Tööline“, 1907, nr. 1.

¹³ Vt. ENSV RAKA, f. 296, 1906, sü. 22, lk. 4, 20, 27, 33, 35, 84, 874, 954 jt.

¹⁴ Vt. „Sõnumid“, 9. II 1907, nr. 33.

¹⁵ Vt. „Sotsiaaldemokraat“, 6. X 1906, nr. 2.

parandada oma olukorda. Nad uskusid veel, et tsaristlik Riigiduuma suudab teostada reforme talurahva kasuks. Seetõttu ei olnud talupoegade väljaastumised küllalt pealetungivad.

Bolševikud mõistsid aga, et revolutsiooni lüüasaamine on ajutine, et uus revolutsioon on paratamatu ja et ühiskondlikuks jõuks, kes suudab murda ühiskonna väljasurevate jõudude vastupanu, võib Venemaa tingimustes olla ainult töölisklassi ja talurahva liit. Toetudes 1905.—1907. a. revolutsiooni kogemustele, jätkasid bolševikud lakkamatut võitlust selle liidu tugevdamise eest ning 1917. aastaks oli see liit muutunud nii tugevaks, et ta Suures Sotsialistlikus Oktoobrirevolutsioonis murdis ühiskonna väljasurevate jõudude vastupanu ja majandusseadus, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, sai meil täiesti vaba teguvusvälja.¹⁶

Nõukogude valitsuse ja kommunistliku partei õige poliitika töölisklassi ja talurahva liidu küsimuses võimaldas sotsialismi eduka ülesehitamise Nõukogude Liidus ja tagab vajalike tingimuste loomise üleminekuks kommunismile.

Tänapäeva nõukogude ühiskonna töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu tugevdamise vahendid on kindlaks määratud hiljutisel NLKP KK pleenumil vastu võetud otsuses põllumajanduse edasiarendamise abinõude kohta. Selles dokumendis on fikseeritud nõukogude inimeste grandioosset ülesandest põllumajanduse alal: „Nõukogudemaa sammub kindlalt edasi teel kommunismile. Kommunistliku ülesehitustöö programmi tähtsaimaks koostusosaks on meie maal sotsialistliku tööstuse kui rahvamajanduse juhtiva jõu võimsa kasvu baasil põllumajandussaaduste külluse loomise ülesande praktiline lahendamine. Praegustes tingimustes on see ülesanne kerkinud meie ette kui kõige aktuaalsem üldrahvalik ülesanne. Selle ülesande edukas lahendamine aitab samuti kaasa töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu edasisele tugevdamisele.”¹⁷

Staabus toimetuses
22. IX 1953

СОЮЗ РАБОЧЕГО КЛАССА И КРЕСТЬЯНСТВА ЭСТОНИИ В ГОДЫ РЕВОЛЮЦИИ 1905—1907

Г. И. МООСБЕРГ,

член-корреспондент Академии наук Эстонской ССР

Резюме

Коммунистическая партия Советского Союза прошла славный полувековой путь героической борьбы за коммунизм. Русские марксисты во главе с Лениным, исходя из объективных закономерностей развития человеческого общества, основали революционную партию пролетариата для руководства борьбой рабочего класса за свержение власти помещиков и капиталистов, для того чтобы пролетариат мог выполнить свою историческую задачу построения коммунизма.

Политика партии определялась в соответствии с конкретными историческими условиями и этапами борьбы.

Одним из важнейших вопросов политики партии являлся вопрос о союзе рабочего класса и крестьянства. Большевики понимали, что только

¹⁶ Vt. J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, 1953, lk. 20.

¹⁷ NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest. NLKP KK pleenumi otsus 7. IX 1953.

союз пролетариата и крестьянства при гегемонии пролетариата обеспечит перерастание буржуазно-демократической революции в социалистическую и поэтому последовательно и упорно укрепляли этот союз начиная со дня основания партии.

Зарождение этого союза прослеживается и в Эстонии уже в годы, предшествующие первой русской революции, особенно в 1901—1904 годах, когда в Таллине работал М. И. Калинин. Под его руководством составлялись листовки, в которых говорилось о тяжелой жизни крестьян и о необходимости совместной борьбы рабочего класса и крестьянства.

Развитие событий первой буржуазно-демократической революции в Эстонии, начиная с январских стачек 1905 года до арьергардных боев пролетариата и крестьянства в 1907 году, показывает, как укреплялся этот союз в Эстонии.

Первые массовые выступления эстонских рабочих в январе 1905 года в знак солидарности с петербургским пролетариатом, а также февральские стачки таллинских, тартуских и других рабочих разбудили эстонскую деревню. В феврале—марте происходят многочисленные стачки сельских рабочих, крестьяне-арендаторы и дворохозяева предъявляют помещикам свои требования об уменьшении арендной платы, о продлении срока платежей и др.

В своих листовках эстонские большевики призывали крестьян и сельских рабочих смелее и решительнее бороться против помещиков и самодержавия. Революционная агитация не ограничивалась только листовками — промышленные рабочие и студенты все чаще ездили в деревню для устной пропаганды. Значительная разъяснительная работа проводилась в деревне также отдельными местными учителями.

Эстонские большевики в своей революционной деятельности среди крестьянства исходили из основных принципов аграрной программы, принятой на II съезде РСДРП, и решений III съезда РСДРП по крестьянскому вопросу.

Меньшевики отрицали необходимость союза пролетариата и крестьянства в буржуазно-демократической революции, так как они считали что гегемоном революции являющейся буржуазия и крестьянство должно выступать вместе с буржуазией. Они добивались того же, чего добивалась буржуазия — стремились изолировать крестьян от рабочих и направить их борьбу на путь реформ. Эстонская националистическая буржуазия пыталась всеми средствами отколоть крестьян от революции. С этой целью эстонские буржуазные националисты организовали летом 1905 года шумную петиционную кампанию и пропагандировали в своей печати «царскую милость и законность». Им вторили эстонские федералисты. Эстонские большевики и сознательные рабочие в своих листовках и выступлениях разоблачили эти контрреволюционные происки буржуазии.

В период наивысшего подъема революции, в октябре—декабре 1905 года, когда эстонские рабочие вместе со всем российским пролетариатом боролись за перерастание политической стачки в вооруженное восстание, революционная активность сельских рабочих и крестьян росла очень быстро. В 23 волостях были созданы крестьянские революционные комитеты и народная милиция. На своих сходках крестьяне требовали захвата помещичьих земель, введения в школах преподавания на эстонском языке и т. д. Они боролись за проведение в жизнь решений III съезда РСДРП. Ярким свидетельством укрепления боевого союза рабочего класса и крестьянства является совместное вооруженное выступление в декабре 1905 года. Таллинские рабочие под руководством большевиков готовились к вооруженному восстанию, но меньшевики из Таллинского комитета РСДРП своей политикой сорвали восстание в Таллине, и воору-

женные группы рабочих направились в уезды северной Эстонии. Там, объединившись с крестьянскими отрядами, они подняли восстание против прибалтийских баронов и представителей царской власти на местах. С 12 по 20 декабря было разгромлено и сожжено до 120 имений.

Но объединившимся силам контрреволюции удалось перейти в наступление. Прибывшие в декабре в Прибалтику карательные отряды по наущению и при помощи немецких баронов начали зверскую расправу с рабочими и крестьянами.

Однако арьергардные бои эстонского пролетариата в период отступления революции показывают, что эстонские рабочие пытались перейти снова в наступление и повести за собой крестьянство.

Эстонская буржуазия усиленно распространяла конституционные иллюзии среди крестьянства, пытаясь обмануть его обещанием разрешить аграрный и другие вопросы путем реформ. Она надеялась созывом Государственной думы расколоть силы революции и помешать укреплению союза пролетариата и крестьянства.

Эстонские большевики, вооруженные ленинскими идеями и умудренные опытом революционной борьбы всего российского пролетариата и крестьянства, разоблачали предательскую политику буржуазных националистов и продолжали борьбу за мобилизацию сил революции, за укрепление союза рабочего класса и крестьянства. Об этом свидетельствуют решения августовского совещания сельских организаций РСДРП в Эстонии в 1906 году и конференции эстонских организаций РСДРП в Териоках в феврале 1907 года. Но все это происходило уже в условиях отступления революции, когда контрреволюционные силы нанесли поражение революции.

Одной из основных причин поражения революции и была слабость союза рабочего класса и крестьянства. Крестьянство не понимало еще необходимости этого союза для свержения самодержавия. Оно верило еще, что царская дума может провести реформы в интересах крестьянства. Его борьба была поэтому недостаточно наступательной.

После поражения революции большевики продолжали борьбу за укрепление союза рабочего класса и крестьянства, и к 1917 году этот союз вырос в такую общественную силу, которая в февральской революции смела царизм, а в Великой Октябрьской социалистической революции — власть буржуазии.

Правильная политика Коммунистической партии и Советской власти в деле союза рабочего класса и колхозного крестьянства обеспечила успешное завершение строительства социализма в Советском Союзе и создает необходимые условия для перехода к коммунизму.

На настоящем этапе строительства коммунизма средства и пути укрепления союза рабочего класса и колхозного крестьянства определены решением сентябрьского Пленума ЦК КПСС «О мерах дальнейшего развития сельского хозяйства СССР».

Поступила в редакцию
22 IX 1953